

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL
ANY III. NUM. XLII - JUNY XVI - MCMXVII
Número solt, 20 cts.

SUMARI

Per la higiene de la ciutat, per JOSEP AGELL.—D'un aplaudiment, per JOSEP LLEONART.—Cartes de Joventut, de Charles-Louis Philippe, per JOSEP V. FOIX, trad.—Lírica francesa: El càlzer dels petons, Sonet, de August Angellier, per JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ, trad.—Lírica catalana: Ruta infinita, per JOSEP GRANGER.—Lletres: Pel nostre ideal, de Lluís Millet, PRÓLEG DE JOAN LLONGUERAS. Diferències entre catalans i castellans. Les mentalitats específiques, de M. Rossell i Vilà, per A. ROVIRA I VIRGILI.—Nostra Senyora de la Mercè, per MIQUEL FERRÀ.—Arts Plàstiques: La Exposició d'Art Francès. Opinions de JOAQUIM TORRES-GARCÍA, FELÍU ELÍAS, MANEL CANO, JOSEP DE TOGORES, DOMÈNEC CARLES, JOSEP CLARÀ, JOAQUIM SUNYER, ENRIC CASANOVAS, FRANCESC VAYREDA, XAVIER NOGUÉS i FRANCESC GALÍ. Ingres segons Renoir, per AMBROISE VALLARD. CN. C. I C., trad.—Dietari Espiritual,

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613, BAIXOS
BARCELONA

SUMARI DEL NÚMERO XLI

Crítiques contra la Democràcia, Nacionalisme i Sindicalisme, per ENRIC JARDÍ.—André Gide, per J. M. LÓPEZ PICÓ.—Bethsabé, de André Gide, per ALEXANDRE PLANA, trad. — Lírica Oriental: Vocació, de Rabindranath Tagore, per CLEMENTINA ARDERIU, trad. — Poesia Catalana: Aqueixes dues roses, per VENTURA GASSOL.—Lletres: Venus i Adonis, de William Shakespeare, trad. per M. Morera i Galícia, per CARLES RIBA.—La Pintura francesa moderna fins al cubisme, de Joan Sacs. PROLEG DE JOAQUIM FOLGUERA. Catalunya en temps de la Revolució Francesa, de Miquel S. Oliver, per A. ROVIRA I VIRGILI. Artur Farinelli, per JORDI RUBIÓ.—Arts Plàstiques: Impressionisme i Naturalisme, per J. FARRÁN I MAYORAL.—Música: Rameau i Descartes, de Jean Darnaudat, per J. V. F., trad.—Dietari Espiritual.

PUBLICACIONS DE LA REVISTA

Administració: CORTS CATALANES, 613, baixos - - BARCELONA

HA SORTIT L'OBRA D'ACTUALITAT

**La moderna pin-
tura francesa fins
al cubisme**

PER JOAN SACS

PROLEG DE JOAQUIM FOLGUERA

L'Exposició d'Art Francès dona a aquest llibre interessantíssim una viva valor d'actualitat. Es una obra en la qual es fa l'història crítica del moviment artístic francès des dels pintors del segle XVIII fins als moderns cubistes. La competència del seu autor és ja prou coneguda per a que l'invoquem com a garantia d'encert. La bibliografia catalana s'ha enriquit amb una obra excel·lent d'aportació francesa a la cultura catalana.

PREU 2'50 PESSETES

ES VEN EN LES MILLORS LLIBRERIES I EN EL PALAU DE BELLES ARTS

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY III. — N.º XLII — JUNY 16 - 1917

PER LA HIGIENE DE LA CIUTAT

La impuresa dels nostres aliments pot ésser deguda a diferents causes. Són algunes d'elles: la barreja de productes de qualitat i de valor nutritiu diferents; les alteracions per ells experimentades; l'addició de productes que tendeixen a deturar aquesta alteració; la substitució de components d'un cert valor nutritiu per altres que sols diganolèpticament els supleixen; l'addició de productes aparentment inofensius, que tenen per objecte treure un major rendiment d'un aliment determinat.

Un exemple pot servir-nos de tipus entre els primers: és l'oli. Per oli alimentici, a Espanya, legalment sols s'entén el d'oliva. És indubtablement el de valor nutritiu més elevat i el que reuneix totes les condicions que deu tenir un aliment. Poc és el que amb aquestes condicions es consum, no ja a les grans ciutats, sinó ni tan sols a les petites viles. L'oli d'oliva és barrejat amb altres olis de qualitats inferiors: olis de granes, principalment oli de cacauet i oli de llinosa. Una estadística, d'una campanya que perseguí falsificacions d'olis va fer-se a Barcelona pel Laboratori Provincial d'Higiene, dóna un 82 per 100 de mostres en què es trobà cacauet, un 70 per 100 en què hi havia cacauet i llinosa, i un 10 per 100 en què l'oli de llinosa sol s'havia barrejat amb el d'oliva. L'oli de cacauet és d'un valor nutritiu molt inferior al d'oliva, i l'oli de llinosa és un

d'aquells que s'anomenen *secants*; i no tan sols és molt petit el seu valor nutritiu, sinó que pot produir efectes nocius. Les proporcions en què s'havien fet les barreges eren molt variables: d'un 10 a un 60 per 100 d'olis estranys. L'estadística fou feta sobre unes 300 mostres que foren analitzades. Les mostres eren preses de diferents qualitats i preus, des de la més baixa fins a les més fines, sense arribar a les que es venen com a qualitat més superior.

En certs països són permesos, en les classes més baixes, els copatges d'oli d'olives amb els de cotó, cacauet i algún altre, sempre que sigui en petites proporcions, que s'anuncin d'una manera clara que el comprador no pugui confondre. Mes no tinc notícia que en cap país es toleri l'oli de llinosa: els tractats de falsificacions d'aliments no assenyalen com a corrent la falsificació amb oli de llinosa. ¿Serà una especialitat de casa?

En les carns que s'utilitzen com a aliment ben aviat s'inicia el procés de llur descomposició i putrefacció, i, segons siguin avançades aquestes, van apareixent les diferents toxines que aquelles produeixen i que tants greus trastorns (fins la mort) poden produir en l'economia del que les ingereix. La velocitat d'aquestes alteracions, com en tota reacció química, depèn de la temperatura. Per això és a l'istiu sobretot quan tenen més importància aquesta mena d'impureses.

Per altra part, tots aquests processos van acompanyats d'alteracions de color, així com de la producció de matèries més o menys aromàtiques, que moltes vegades són suficients per al reconeixement d'aquells per les persones menys tècniques.

Essent la putrefacció d'origen bacterià, és clar que tot allò que privi la vida d'aquests microorganismes deturará aquelles. D'aquí l'ús dels antisèptics per a la conservació de les carns. Però dos greus inconvenients ofereix l'aplicació d'aquest sistema: és l'un el que, en usar-los, s'apliquen sempre d'una manera superficial, i així quan les porcions més externes ofereixen l'aspecte de carn fresca, en les més pregones, on no arriba l'acció de l'antisèptic, continúa la putrefacció amb totes ses conseqüències; és l'altre que tots els antisèptics produeixen trastorns més o menys greus en l'organisme humà. Els que no tenen una toxicitat específica actúen contra la vida de la flora intestinal, indispensable per al procés digestiu complet. Així, l'ús de totes aquestes *nievelines*, que no són altra cosa que solucions de *borats* i de *bisulfits*, i de les quals en arribant els primers caloros tant consum es fa, és causa de totes aquelles malalties d'istiu (moltes dissenteries urticàries i altres, que la gent atribueix a la calor, i que són degudes a la ingestió de toxines i d'antisèptics, moltes vegades les dues coses al mateix temps.

Idèntic fonament, i en part les mateixes conseqüències, té l'aplicació d'antisèptics a la llet i al vi. Mortes les bacteries productores de la fermentació làctica, la llet pot ingerir-se al cap de bastants dies sense que el procés de la seva acidificació i coagulació s'hagi produït. I el vi, quan no conté fermentos oxidants, no es torna agre, perquè el seu alcohol, per ell sol, no passarà mai a aldeït i a àcid acètic. Això sí, tant en un cas com en altre, el que en aquestes condicions prengui llet o vi, pendrà, demés, una dosi més o menys gran d'un antisèptic (àcid bòric, bisulfits, àcid salicílic, fenorurs, etc., etc.)

El sucre és un aliment d'un alt valor nutritiu. Això, junt amb el seu gust agradable,

fa que n'hi hagi un gran consum. Però la sacarina és un producte el valor nutritiu del qual és absolutament nul. No falten autors que li atribueixen efectes nocius, deguts principalment al grup salicílic, que en certes condicions pot deixar en llibertat. La substitució del sucre per aquestes matèries adulcerants artificials (sacarina, dulcerina, etc.) és un exemple de la substitució d'un producte d'un cert valor nutritiu per un altre que no té de comú amb ell més que el gust.

Als licors, als vins, als productes de pastisseria, i a les pastes per a sopa, xocolates, etc., a fi de comunicar-los un aspecte més agradable unes vegades, i altres per fer suposar l'existència de certes substàncies que s'han descuidat de posar-hi (pastes anunciades com si fossin a base d'ou, etc.), se'ls afegeixen matèries colorants artificials. Alguns d'aquests colorants (els que no contenen grups nitrats, o que, contenint-los, han sofert una sulfuració) en petitíssima quantitat no produeixen gran dany a la salut; però altres són veritables tòxics.

Finalment, un altre grup de falsificacions, que vulgarment són considerades com les més innocents, poden produir greus trastorns: em refereixo a l'addició d'aigua a una colla de productes alimenticis, dels quals poden servir-nos de tipus el vi i la llet. Un vi al qual s'ha afegit aigua es torna aviat agre, puix disminuint proporcionalment la quantitat d'alcohol que contenia, i que actua d'antisèptic natural, els fermentos que han de oxidar-lo, per a convertir-lo en àcid acètic, poden desenrotllar-se amb tota llibertat. I una de dues: o el comerciant ven un vi que tot seguit es tornarà agre i, apart que serà desagradable, farà mal a qui en begui, o bé per evitar-ho hi afegeix un d'aquells antisèptics artificials de què havem parlat abans, amb totes ses conseqüències, si no és que, perquè la feblesa de la calor no el denunciï, no hi posa demés alguna matèria colorant que, tot donant un bon aspecte al vi, li comuniqui les seves propietats tòxiques.

Altres aspectes de l'addició de l'aigua po-

dem estudiar-lo en la llet, on acostuma anar acompanyada sempre de la seva desnatació rebaixant així per dos conceptes el seu valor alimentici: em refereixo a la infecció que en la llet pot produir aquella aigua addicionada si, com ocorre el major nombre de vegades, l'aigua afegida no és pura. Ni en les vaques ni en les cabres, ni en la llet extreta asèpticament d'unes i altres, no s'ha trobat mai el Baccil d'Eberth, i són moltes les petites epidèmies de tifoidea desenrotllades entre els clients d'una certa vaqueria que batejava la llet. Aquest fet, que ha estat constatat en diferents pobles, fou provat d'una manera indubtable a Berlín ja fa alguns anys.

Mitjans per a defensar-se un poble d'aquestes falsificacions, que atenten contra la seva salut, n'hi ha, i de gran eficàcia. No obstant, parlaré tan sols dels resultats d'algunes campanyes realitzades a Barcelona pel Laboratori Provincial d'Higiene. La campanya de persecució de les falsificacions dels olis a què m'he referit en començar, donà per resultat que als dos mesos d'iniciada ja no es trobava oli de llinosa en cap de les mostres que s'analitzaven. L'oli de cacauet continuà encara, però disminuint extraordinàriament les seves proporcions.

D'Alemanya i de Rússia, venien, en grans proporcions, bidons que contenien ous, ja barrejats clara i rovell, ja de rovell sol. Aquesta pasta d'ou, que arribava en condicions d'extremada baratura, venia fresca i tendra mercès a l'addició de grans quantitats d'antisèptics. I aquesta pasta era empleada en la fabricació de galetes, melindros i tota mena de productes de pastisseria i dolceria. Els anàlisis fets de gran nombre d'aquests productes alimenticis donà una proporció realment esfereïdora dels que contenien antisèptics, i no cal dir com això explica totes aquelles indisposicions seguides a la ingestió d'alguns dolços. Doncs bé: una campanya seguida pel Laboratori aconseguí acabar amb aquella cèlebre pasta d'ou i d'àcid salicílic, àcid bòric, fenorurs, etc.

Altres exemples per acabar: Cada istiu els

tocinaires i les autoritats discuteixen sobre la conveniència de matar porc. Molts acords, moltes discussions, però passa l'istiu sense que el públic s'hagi informat ben bé de qui és que té raó, i els tocinaires van matant. Un istiu, el Laboratori, féu l'anàlisi de multitud de mostres de productes de salsitxeria tendres, i en totes les mostres analitzades es trobaren antisèptics. Als vint dies justos de campanya s'acabà la matança. Deien que sense l'addició d'antisèptics no podien, en els mesos de més calor, conservar les carns d'un dia per a l'altre, i en privar-los d'emmetzinar la gent deien que se'ls privava de matar.

Amb els tres exemples que acabo d'exposar, per no citar-ne molts d'altres, es prova bé quin és el remei i quina és la seva eficàcia: Laboratori d'Higiene, ben muntats, amb personal com aquests llocs, tan delicats, requereixen.

Però queda encara un altre aspecte, que els Laboratoris no resoldrien. Són moltes les tendetes esteses per tot arreu, però sobre tot per barriades obreres, on queda, al venedor al cap del dia, una quantitat de carn superior als seus guanys. Pretendre que aquell venedor llenci aquella carn és una quimera: el que fa aquell venedor és, per perseguit i exposat que sigui, regar-la amb nievelina. Per a solucionar aquest aspecte del problema, hi ha dos mitjans: condicionar i restringir l'exercici d'aquest comerç obligant que les botigues on es realitzi tinguin les degudes condicions i estiguin provistes de neveres (abans tot carnicer tenia la seva cava o gruta), o bé establir, amb gran difusió, cambres frigorífiques, municipalitzant aquest servei, i fent-ho de manera que, per pocs cèntims, si és possible, que els costos més barat que la nivelina, trobessin un lloc on conservar amb les degudes condicions aquella carn, sense por que s'alterés.

Així, per aquests dos mitjans tan senzills, es podria resoldre, es resoldria, el problema, tan important, de la puresa dels aliments que usa l'home: establiment de cambres frigorífiques a totes les barriades, a tots els

mercats, i acció intensa i seguida dels Laboratoris. Però ai! que aquests no tenen força executiva, i qui la té, aquesta força, són les autoritats polítiques! I és tan gran la ineducació del nostre poble encara, és tan gran l'equivocació de molts homes que fan política, que es creuen servir el poble que representen recorrent i influint perquè es tregui una multa imposada, perquè s'acabi una campanya empresa en defensa de la sa-

lut pública; és tan gran la feblesa de les autoritats, que gairebé sempre atenen més el que protesta, el que crida, pel càstic imposat, que els milers de ciutadans que pateixen i moren per culpa dels aliments falsificats, però que mai s'han preocupat de cridar i protestar contra els falsificadors, ni de demanar llur càstic.

JOSEP AGELL.

D'UN APLAUDIMENT

(DIALEG)

—Has vist *Jesús que torna*?

—Si que l'he vist. I a tu, què te'n sembla? Perquè aquestes insinuacions no fallen; ja es coneix que en vols donar la teva opinió.

—Això precisament no; però el significat d'un aplaudiment que hi vaig sentir.

—I doncs?..

—La escena on esclata l'aplaudiment és més aviat incidental; la seva part d'acció és més aviat convenient per a fer valdre la acció matriu de la obra, a l'estil d'un pur contrast. És quan el pare rei, veient que aquell seu fill reblanit perilla de morir per un extrem d'afició a Gladys, la rica donzella nortamericana, vol persuadir-la de donar-se al seu fill... com ho diríem?.. extralegalment.

—La proposta és alçapremadora.

—Gladys en pensa el mateix, i afrontant el rei arlotesc li contesta una cosa així: «Ho voldrieu per a una dama de la vostra família el que em proposeu?» I el rei: «Oh, elles són de sang reial». I aleshores Gladys: «Doncs jo soc de sang del poble».

—I aquí prorromp l'aplaudiment, veritat?

—Just. I jo, doncs, davant d'aquest aplaudiment vàreig començar a sentir-me colpit d'un pensament que després m'ha tornat i tornat. L'aplaudiment esclatava tot sencer adalt en el públic popular. Tot va ser u, plantar cara Gladys amb la rèplica: «Doncs jo soc de sang del poble» i el gran picament

de mans. De moment vàreig sentir una alerta dins mi. I després l'alerta es tornava una pregunta: Aquest aplaudiment, de què parteix: d'un sentiment de moralitat o d'un sentiment democràtic? Aquell uníssò de cors, què victorejava? la honestedat de Gladys o la bofetada al cap coronat?

—De segur que la qualitat de l'aplaudiment aquell públic fervorós no s'entretingué a destriar-la, i que el seu aplaudiment fou alhora més complexe i menys particularitzador. Aquell poble, més enllà de cap intenció democràtica, aplaudia una idea de llibertat contra tota lletja tirania, idea que l'acció parlada en la escena li infantava clara i meravellósament.

—I creus que és més pur això que si haguessin aplaudit directament la honestedat de Gladys?

—Infinidament més pur. Pel fet de ser més abstracte ja és més pur, perquè la puresa és més il·limitada. L'home es deslliurava de l'encongiment dels casos individuals i amb aquell aplaudiment donava la flor de la seva ànima.

—Aleshores, si aquella acció es mereixia un aplaudiment tan unànim, com és que la platea no aplaudí? No et sembla que aquesta circumstància abona el meu rezel de què aquell públic popular aplaudia sobretot la bofetada al cap coronat?

—Que la platea callés és molt aviat dit...

Una cosa hi ha de cert, tan mateix, que on diversos són junts, l'orgull de classe detura algunes manifestacions. Estic cert que tu per a no fer causa comú amb la plebs tampoc no aplaudires.

— Per les raons que sigui, no vàreig aplaudir. Posem enloc del rei de *Jesús que torna* un acoblador sense categoria, un arlot sense corona; suprimim la contra de poble a rei, i...

— Suprimir-la! Amb quin dret? Tota idea té una forma de presentació, i si és de mena entenedora a un públic de mentalitat senzilla, per què voler-li fer procés?

— No m'has deixat acabar de dir, però m'agafo al que dius tu; si em parles de forma, pensa amic en la de la escena que dèiem, en l'efímer i irreal de la raó que el rei dóna a Gladys quan ella li pregunta si per a una dama de la seva família voldria ell la deshonra que li proposa an ella: «Oh, elles són de sang reial» és la resposta del rei. Veiam, quin rei per pagat que estigui de la seva jerarquia és capaç de donar convençudament una raó tan grossament pueril com aquesta? A quin estat de tirania hauríem arribat que una aital esquerpa mentalitat fós encuny de la mentalitat dels reis de debó? I quin poble tan remollit que, existint afronts semblants, per a demanar-ne compte a tirans de carn i d'ossos s'entretingués a purgar-se de la seva indignació pels teatres?

— Tu mateix, del teu grat véns on jo volia dur-te. Doncs, no té motius el públic popular per a confortar-se amb la rèplica de Gladys a un tirà com aquell i aplaudir, encara que fos pel exclusiu sentiment que tu anomenes democràtic? Però ara anem al que encara no t'havia respost sobre la raó del rei que tu la trobes convencional. Entenc que en el drama no és tan indispensable que un personatge s'ajusti a la realitat com que sigui conseqüent amb si mateix. El ser lògic, en el teatre, és una manera de nova realitat. I el rei de *Jesús que torna* tindria aquesta immanent realitat lògica: el seu cinisme no fa sinó ponderar la seva gran presumpció. I la raó revoltadora que dóna a

Gladys és en ell funestament lògica. Ben cert que és una raó de qualitat excepcionalment candorosa, que talment sembla posada aposta per a fer seguir la rèplica de Gladys també tan candorosa. Però aquest candor és un dels prestigis del teatre d'En Guimerà, ell i el saber encarnar en colpidores imatges la idea de deslliurament. I veus aquí que en la escena de què parlem s'hi cometen ambdós prestigis. La imatge és breu, reveladora, gairebé sensible; no deixa lloc a la reflexió. I el públic popular dóna la flor de la seva ànima amb l'aplaudiment.

— El públic popular? I perquè no el demés públic, doncs? Tindràs de confessar, com jo enmig del meu dubte rezelava, que en aquell aplaudiment hi abondava el sentiment democràtic: la bofetada al cap coronat.

— Amic, tu dónes noms, jo raons. No torno endarrera: aquell poble, sense que ell sabés explicar ço que és una idea general, aplaudia una pura idea. Treu de la escena el color democràtic que t'obsessiona; treu que sigui un rei el qui Gladys rebutja; treu que en aquesta rèplica de Gladys el poble, com a estament encarat amb altre estament, s'hi senti representat; cerca una altra acció on la idea de deslliurança hi sigui, sota el noble símbol que es vulla, i aquell públic popular se'n sentirà igualment commogut. Quan en *Terra baixa* el pastor Manelic ha mort el llop; quan en *Mestre Olguer* el menestral, amb el plom matador carn endins encara té als llavis el crit de llibertat, el poble aixamplarà l'esperit i aplaudirà, sentint els efectes d'una figura de deslliurament on tots els nobles deslliuraments hi caben. I voldries negar-li aquests moments, que potser en la seva vida quotidiana es moriria sense poder-los tastar? Perquè tu trobes massa candorosa la forma amb la qual l'autor ha fet florir en l'ànima de l'home senzill una encoratjadora noble idea, voldries, en benefici de la teva exclusiva complascència, confinar-lo sota l'asfixiador aparell de la metafísica o de la exquisidesa.

— Però, no et sembla, ara que som en

això, que fins avui el nostre drama massa sembla fet per al gust d'una classe?

—I encara que així fos. Per ventura no és el poble qui més necessita confortament? I fer-lo sentir de la seva vigor, no és moralitzar-lo també? Mira en algunes places dels suburbis industrials, entre dos llustres, acabat el jornal, les rodones d'homes del poble. Jo he vist en ells un plantar cara als horitzons, un viril desfici i una seguretat en l'enraonar i en els posats que per virtut d'ells queda com tancada afora la demés gent. Allò, si volem ser sincers, ens cativa com una cosa molt vital i ens abstreu de tot pensament de les estretors i miserietes que en el llur estament pugui haver-hi. Jo només els demano que la seva suficiència no esdevingui procacitat ni baixesa en la paraula i la seva vista em serà confortant tots temps com la d'un bell somatent. Doncs, aquesta suficiència i aquest viril desfici són la essència del poble, i si el dramaturg sabés encaminar-ho cap a les idees pures, quin poble reial no podria fer-ne!

—Massa esperancem, amic. Demanem al drama més del que els mateixos autors li demanen, em sembla. En aquell aplaudiment hi havia una base d'odi, hi havia el delitament en la bofetada a l'autoritat. I en el món a què tu creus de vegades transportat el poble no s'odiaria, em penso.

—I si hi hagués odi en l'aplaudiment, què; però un odi que en aquell moment afranquía l'home de tots els petits casos d'odi en detall. Per mitjà del drama no podria depurar-se la passió de l'odi en l'espectador? Prou sabs que Aristòtil diu que la tragedia per excel·lència té de promoure en en el pú-

blic els dos efectes de temor i compassió tot depurant-los. Doncs, per què en el drama no s'hi podria depurar la passió de l'odi?

—Escolta; depurar-se, vols dir tornar-s'hi més pura o esbravar-se? Parles propiament en Aristòtil o en Maquiavel?

—Vull dir que l'efecte de l'odi s'hi desfés de qualsevol particularització i baixa qualitat.

—Massa fem generalitzacions de tota cosa nosaltres dos. Pogués el dramaturg formar el poble a semblança de l'amor genial i candorós que el mou an ell!.. Poguéssim nosaltres!

—Excel·lent és almenys el teatre en aquest sentit: que promou en l'home sentiments llièrrims que el desencongeixen. I això és de gran salut.

—I el fruit del nostre diàleg no és pas menys bell! Hem dit coses que a l'encetar la conversa no hauríem pas previst arribar a dir-les, que, recòndites en el nostre esperit, només l'escalfor de la réplica podia fer-les florir. Tot això també diu la paraula perennal: Creació; deslliurament en el món de les idees. Hem assolit en aquests moments la noble beatitut de l'oblit com pogués assolir-la aquell públic popular quan es desfermava en aplaudiments. Vetaquí la bella igualtat que el poble somnia, feta real. Ells com nosaltres feliços de rabejar-nos dins el mar lluminós i confortant de les idees.

—Sí, però tú...

—Prou n'hi ha, altrament ens allargaríem massa i per a tornar sempre sobre el mateix.

JOSEP LLEONART

CARTES DE JOVENTUT

9 Gener de 1897

Estimat Enric:

Vet-aquí una vesprada de dissabte per a tu. El teu retrat és tothora sota la meva llantia quan escric: i tu entre-obres els llavis, i tu es-

(1) De «Lettres de Jeunesse» de Ch. L. Ph. Edició de la Nouvelle Revue Française.

guardes amb aire entusiasta i ingenu. Ingenu, sí, i això fa que encara t'estimi més, ja que estimo la ingenuïtat sobre tota cosa: la del cor que es dona amb confiança. I jo també soc ingenu i entusiasta, per bé que n'he sofert sovint, ja que em confiava i pel darrera se'n trufaven. Prou deus haver conegut aquestes

DE CHARLES-LOUIS PHILIPPE

coses i enganyar-te de gent que creies bona i sincera com tu. Amb tot, jo crec que a Brusel·les hi ha un estat d'ànim millor que a París. Aquí s'és fret i cerebral: això em desplaia; deu haver-hi per allà éssers tan bons! No sé si hi tinc amics per aquí: hi ha persones que me estimen i em festegen quan les vaig a veure, però no he cregut trobar en cap d'elles l'alè cordial que m'hauria fet feliç. Em recorda de les vetllades encantadores de l'en havent dinat, tot bevent una mica, amb el Lluís Lumet, de qui tu coneixeràs tost el nom, ja que té talent, molt, i ara treballa. En sent una mica excitats, parlàvem d'art, anàvem al circ i coincidíem d'opinions, i el creia el meu amic. Però d'altres vegades era fret i cerebral i no el veia eternir-se.

Però tu, tu! Ara tu ets l'únic. No sabria dir el bé que m'ha fet el teu tutejament. La teva lletra començava per alguns vós, i tot d'un cop, el teu cor ha fet sortir un tu. N'he pal·lidit.

Ara em sembla que ens tutegem de fa molt temps, molt temps. Quasi no em record de no haver-te tutejat. Però quina por em fa quan parlo o quan escric a d'altres d'emplear aquest mot: amic! Em sembla que això seria abaixar-te en el meu cor i elevar-los fins a tu. I això jo no ho vull, perquè ets aquell que més estimo.

Tot sovint penso en el dia en el qual ens veurem per primera vegada. No goso pas compondre'l, amb colors de cels i tremolors d'aire: cal que s'ofereixi tot nou, sense haver-lo imaginat: serà més deliciós i més espontani en el meu record.

¿Quan vindràs? Que sigui ben aviat. ¿Per ventura t'absorbeixen molt els cursos? Si pots, vinga totseguit, ja sigui per un o dos dies. Només de pensar-hi ploraré d'alegria.

Em preguntes si estimo alguna dona i si he estimat. El meu amor darrer data d'ara fa dos anys. Era a casa dels meus pares i tenia per veïna una noieta de catorze anys que feia de cusidora. Era alta i desenrotllada, amb uns ulls blaus i un aire que em va plaure. Me'n vaig enamorar una mica. Vam tenir relacions de paraula: cada dia per lla la una, quan ella acabava d'esmorzar, l'anava a veure. Vaig agafar el costum de dur dues roses: en posava una al còs del seu vestit, tot apropant'm-hi per sentir el seu pit, i li pregava que em posés l'altra al trauc; després ens abraçaven: O, era dolç! A les vesprades d'estiu, preniem la fres-

ca davant la porta de casa; l'anava a cercar, ella venia, i parlàvem; jo li deia contes de fades, i hi posava noies de quinze anys d'ulls blaus que somreien i eren més maques que les flors. Devegades, també venien saltimbanquis a fer funció a la plaça gran, a l'aire lliure. Jo hi baixava amb ella i la mama. Duia una brusa rosa que li deixava els braços nus, i mentre cantaven cobles prenia el seu braç nu en la meua mà i l'acariciava, i jo saborejava aquest contacte com una cosa quasi immaterial. M'ha brodat damunt paper bristol una floreta vaga amb llistats blau-tendre, verd-tendre i rosa tendre. I a sobre deia: record. Ho he guardat, i això m'és molt dolç. Avui el meu cor la recorda fredament.

Hi ha també una altra noia amb cara de Santa Filomena que venia a casa a marcar-me els mocadors i la roba blanca, que jo recordi. M'he plagut i em plasc encara d'imaginar que és la meua promesa. Mai no li ho he dit, mai un mot d'amor no ha sortit de la meua boca. Però jo vull pensar que ella serà la que m'acompanyarà fins a la mort. Amb tot no n'esdevindrà res. Perquè ara per ara no estic en estat de casar-me, però com que té divuit anys i és maca, algún pagerol la farà seva aviat. Cal, però, que jo pensi en ella, en els seus cabells ros-cendra, en els seus llavis talment fruites roig-marcit i en els seus ulls negres, i violetes, i malves, i humits i lluminosos. Et deu semblar estrany això; també a mi. Hi havia un company meu que l'estimava i crec que ella també l'estimava una mica. Em parlava d'ella i del llur amor delicat, d'un petó que un dia li havia fet! Jo no en patia gens i jo li en deia molt de bé: que era una noia dolça i verge, que seria la companya més ideal i suau. M'era una delícia de pensar que tots dos eren bons i que farien una unió adorable.

Encara hi penso: es deia Julia. Hi penso al vespre; és una carícia, un somni lleu, no hi tinc el pensament. I no hi sofreixo, no tinc plaer i és aquest un estat perfecte.

Però, Enric meu, el que et vull dir és ben veritat, ja que fins a hores d'ara no he sabut d'amar sinó incarnalment; el meu cor vol només la dolcesa i la bondat; mai no he esprovat per elles els sentiments deliciosos que esprovo tot pensant en tu. Perquè, tu, tu m'has dit que m'estimaves, i m'ho has dit d'una manera que la por, que m'havia retingut el cor en els meus amors, ja no hi és en la nostra amistat.

Em dono enterament, segur que tu pensaràs en mi amb les mateixes delícies que esprovo tot pensant en tu. Aquests dies, després de la teva lletra, que és la millor que m'hagis escrit, la benhaurança i el plaer m'han seguit per tot. Em sentia els ulls lluminosos, i reia i em meravellava d'un no-res. I ja t'he dit que és més dolç que l'amor de les dones; els homes coneixen el llur cor sense misteri i tenen tota la franquesa i l'espontaneïtat sense folles batzegades com la de les dones. Si per ventura es tracta de sentiments els seus són supremes...

Divendres, 11 Juny 1898.

He compost aquest vespre el plan d'una nova historia. Si la faig com l'he sentida, serà apassionadament bella. Serà l'història d'una pobra noia senzilla, innocent, bona, lletja, horrible, que divaga, que viu, que té fretura d'amor, i que sofreix, que sofreix de no tenir-ne. Al seu costat, un capellà de poble, bo com Déu, que ama tot allò que sofreix, que s'enterneix, que plora i que somriu de benhaurança i de malinconia. I aquest home, endut d'una pietat vasta com la de Jesús, per donar goig i felicitat a la pobra innocent, s'imposarà el suplici de besar-la, de fer-li conèixer, una vegada, la Voluptat.

Estic commòs, els veig tots dos, composo les escenes. Es dirà Maria, i l'he coneguda. Serà lletja, vacil·lant, pota-ranca, bavosa. Tindrà els ulls blau-cel com les sidaubes i una ànima de violeta. Oh! sí, la sento com una violeta.

Sento el crispament de les seves pobres mans, veig els seus esclops. Veurà casar-se les noies, antigues companyes seves. Vetaquí el casori: totes de blanc, i les flors de taronger fines i punxoses; estarà trista, trista com si es morís. Quan respirarà, creurà respirar aguda dolor. Però llegirà les dolces novel·les que li deixa el capellà, i el seu cor senzill serà commòs i benaventurat per benhaurança que s'hi veu, i fins i tot hi haurà una petita, tendra guspira de la seva ànima devers l'esperança.

I el capellà, és tan bo que jo quasi ploraria. Només ama allò que sofreix, allò que és feble: els noiets, els vells, el Jesuset que fou crucifixat, la Mare de Déu el qual cor, les quals mans, el qual pit, són foradats pels claus de la Creu. Somniarà, esguardarà el vespre espars en l'espai com una ànima tendra que s'ha diluït, i el capellà plorarà sobre la meua Maria, la veurà com un àngel, com una mare, com una germana. Somriures, sospirs, joies, penes, tota la seva ànima tendra, heu-vos-la aquí! Oh! amic meu, què bells seràn! També diré l'Amor, diré les coses, diré l'Església dolça com l'amor i afable com les coses, la vella església ombriva que dorm sempre, sempre...

Es molt tard, t'estimo, et deixo. T'estimo dolçament; t'ho he dit, el meu cor és més ample que mai, aquest vespre, penso en tu com en alguna cosa immaterial i extasiador a que fos en l'aire. T'abraço. *Lluís*.

JOSEP VICENTS FOIX, trad.

LIRICA FRANCESA

(AUGUST ANGELLIER)

EL CALZER DELS PETONS

El càlzer d'or del petoneig
du una esmeralda a cada nança:
la verda pedra d'esperança
que mai no apaga el fulgureig.

Un cercle porpre de rubins:
la pedra de les altes febres,
súbit esclat de les tenebres,
volta de flames el seu dins.

Però en el fons del càlzer d'or
és incrustada una ametista:
la pedra violeta i trista
dels plors, del dol i de la mort.

SONET

Les primeres amors: assaig d'amor d'un jorn,
són el foc d'encenalls d'aquelles festes fetes
per cors confusos i ànimes imperfetes
que els és la passió començ sense sojorn.

Per conèixer l'amor suprem, sense retorn,
calen cors emergits de llurs propies desfetes
i el llarg esforç dels quals i les penes secretes
hagin, a cops de dol, modelat el contorn.

L'amor de veres és d'ànimes acabades;
d'ànimes que el destí hagi fet escultura
i que s'hagin trobat l'una i l'altra plegades

i s'hagin conegut en llurs plenes alçades,
canviant gravement llur tendresa segura
i el daler d'estimar de les dolors passades.

J. M. LÓPEZ-PICÓ, trad.

LIRICA CATALANA

RUTA INFINITA

I

Avança la nau velera
dins el misteri del mar.
Una ratxa volandera
vincla l'antena a l'etzar.

Bull una mica d'escuma
sota la proa tallant:
L'ull atent tot just veslluma
l'estela del tot errant.

Els llumanets de la vila
poc a poc es van morint.
Dins la penumbra tranquil·la
en cerca d'altres l'instint.

En và! la nau solitaria
dins l'ombra augusta se perd...
Una cala hospitalaria
no li darà el cor obert?

La nit tanta audàcia estranya:
ix amb un llum a la mà,
el llagutet acompanya
i li mostra un camí clà;

i penja dalt de l'antena
d'un estel el fanaló
que esvaeixi l'ombra plena
de fantasmes i de pò.

II

I avança la nau, avança...
Quin port deixa? Vers on va?
A l'àvid esguard humà
tal enigma no s'atança.

O! llagut, llagut del pare,
niu de somnis infantils,
on brostaren mos abrils
i el sol em torrà la cara;

on sapiguí la feresa
dels temporals bramulants;
on m'adormiren els cants
del garbí i la juvenesa;

on adorí la portada
del vostre temple, Senyor,
entre els núvols de color
que estén la dematinada!...

O! blanc llagut del meu pare!
Quantes nits, perduts, endins,

vora un estol de dofins
esperàvem l'alba cara,

i, a l'auroral llum incerta,
llevàvem la nança d'or
que escampava son tresor
bellugós sobre coberta.

L'abundant mòllera tendra
em lliscava de la mà,
fugint del foc no llunyà
que poncellava en la cendra,

i el congre de pell tan fina,
i el sarrà lluent, pintat,
i el moll, que té el cos rosat
com una galta infantina...

O! blanc llagut del meu pare
que ara et fons enllà d'enllà!
Jo te sent com una mà
salabrosa per ma cara!

III

I la barca va avançant,
avançant en la tenebra,
en la tenebra pesant
que es clou com una palpebra.

Bacaineja l'Avi Faria,
mena amb l'esquerra el timó...
Per la constelada alçaria
deu volar, sense remò,

l'angelical estolada...
Veis com mor aquell estel?
Ja en la llevantina arcada
és un xic més blanc el cel.

El vell patró s'esparpella,
goita a llevant i garbí:
la sideral meravella
aquieta el cap albí

que, entrebaltit, torna caure...
Dorm, car patró, en pau el cor,
si damunt teu l'espai llaura
la célica flota d'or

que amb sa vela el temps envolca
plena de llum i de vent,
i ta il·lusió remolca
de llevant fins a ponent.

JOSEP GRANGER

LLETRES

PEL NOSTRE IDEAL. Recull d'escrits de Lluís Millet. Barcelona. MCMXVII (1)

Jo crec que evidentment en Millet, aquest *Lluís Millet* únic, incomparable, insubstituïble de l'*Orfeó Català*, és en veritat un home ungit, un home triat, un home predestinat, un home de cor i un home d'extensió i de llum serena. Ses propies paraules, si copseu ben bé el sentit que en sa profunda simplicitat contenen, ens ho revelen clarament; i per si elles no'ns bastessin encar, aquí tenim ara aquest llibre de pàgines lluminoses, aquest llibre, com cap altre n'hi hagi en nostra terra, que és més que un llibre, que és tota una cultura, que és tot un camí fressat, que és tot un amor, que és tota una vida, que és tota una jubilació harmoniosa. Aquest llibre, que sembla venir nos ara, i és de molt temps que ja el tenim; que és de molts anys que ses fulles escampades són la llevor humil i oculta que arrela i furga i treu lluc aquí i allà, i ens regala de tant en tant amb els fruits més saborosos. Aquest llibre que no hem llegit i el sabem ja gairebé de cor per lo que del seu contingut n'hem viscut, més o menys, tots; per la sentor de cosa nostra, de cosa nostra secular que s'ha exhalat de cada una de ses pàgines ja al bell punt del seu florir; pel bé que la seva idealitat purificadora, flamejant un dia i altre, ha anat fent, seguit, seguit, al nostre poble.

Ara, a l'obrir-lo per primera vegada, retornarà a nosaltres tota aquella frescor d'infants, tota aquella vibració i aquell esclat de la passada juvenesa i reviurem joiosos els dies soleiats, els dies florits de la nostra creixença benhaurada. Ara, a l'obrir-lo per primera vegada, ens trobarem tot d'una com engrandits i dignificats; ens trobarem de sobte com enfortits i revestits d'una molt pura noblesa. Perquè En Millet, amb aquest llibre, com qui no ens dona res, ens dona el mellor de la seva ànima; ens dona, gairebé realitzat, tot l'ideal de la seva vida, tot l'ideal que an ell l'ha mogut, que an ell l'ha arborat, que an ell l'ha fet treballar enfervorit; i aquest ideal d'En Millet és d'una tal robustesa, és d'una tal sanitat i és d'una tal bondat i exemplaritat i d'una tal elevació, que ja no és l'ideal d'un home sinó l'ideal flamíger, deslliurador, de tot un poble.

(1) Fragment del prefaci de D. Joà Llongueras.

Com no havia d'ésser així si ell ha estat el més pur i el més fidel servidor de la terra; si ell ha estat el vetllador amatent que ha recollit totes les seves palpitations i els seus anhels; si ell ha estat l'enamorat generós, ple de passió, que ha descobert i ha exaltat totes les delícies, totes les beatituds i totes les perfeccions de l'aimada!

L'obra d'En Millet és essencialment diferent, no s'assembla a cap més de les que aquí a Catalunya han vingut realitzant-se. L'obra d'En Millet és única, inconfundible, en nostra patria. Es la seva obra i és l'obra de la terra mateixa. La fa ell i la fa tot Catalunya rediviva amb ell. Per això diu que no ha estat, que no és treballador, perquè, en veritat, és la mateixa terra que treballa en ell; perquè és el mateix esperit de la terra que inspira sa pensa, que agita son cor, que mou son braç, que il·lumina son rostre.

Té raó el *Mestre*. Ja ho veieu. Té tota la raó. Es el treball de la terra el seu treball. Però és que, altrament, podria ésser més i millor aquesta tasca?... Si la terra, si l'esperit de la terra, no labora en l'home, no s'emporta a l'home, l'obra de l'home, la més abundosa, tindrà algún valor, tindrà algún interès, tindrà alguna significació pels demés homes? En l'ordre espiritual, no és aquest mateix esperit de la terra l'esperit sagrat de Déu que santifica i salva a l'home?... No és, acàs, en aquesta mena de labor vinculada la noblesa més alta i la més alta dignitat humana?

Tampoc l'hauria fet, ell, el nostre Millet, aquest llibre, si la terra no li hagués fet fer; si la terra no li hagués demanat, si la terra no li hagués exigut. Obert i generós com és a totes les veus del seu ideal, a les veus pregones, a les veus múltiples de l'ideal patriòtic, hauria pogut atinar mai en això que podia semblar una personal vanagloria o una propia satisfacció i, d'atinar-hi, hauria trobat, sense l'ordre imperiosa de la terra, l'hora propícia per a fer-ho?...

El deixeble humil, l'admirador fervent d'En Millet, un del seus entusiastes seguidors, l'home senzill, l'home del poble qui, com el *Mestre*, amb el poble i pel poble canta i fa cantar, i

amb el poble i pel poble estima i fa estimar (1), tingué la bella pensada, somnià el llibre, el desitjà vivament i llançà, ple d'entusiasme, la veu per a que el llibre fos fet, per a que el llibre fos exaltat, per a que el llibre fos portat a les mans del nostre poble. I les veus de la terra i les veus de tot Catalunya clamaren a l'entorn de la veu germana, de la veu d'En Balcells, i el *Mestre* fou obligat un colp més a *ésser home treballador*, home fidel al voler de la terra i, amatent i ben disposat com sempre a la veu imperiosa del séu ideal, a la veu imperiosa de l'ideal del poble, que ara de nou el cridava, En Millet és posà a la tasca amb aquella frescor, amb aquell dalit i amb aquell generós entusiasme que ell posa i ha posat sempre en totes les seves coses.

I heu-vos-les aquí ja aplegades ara, per honor de nostra terra i per honor dels nostres cants i de la nostra música, totes les paraules fèrvides, totes les paraules vibrants, totes les paraules disperses del gran apòstol, del gran il·luminat i del gran encoratjador.

I heu-vos-el aquí ja el llibre prodigiós, el llibre orientador, el llibre allisonador, del qual cada paraula és com una pedra amorosament treballada i aportada amb fervor a l'obra magna de la nostra restauració musical, tan bellament iniciada i amb tan sana i amb tan forta vigoria impulsada i mantinguda.

Aquest llibre d'En Millet, que tot Catalunya aplega i tot Catalunya ofereix en homenatge a l'home que tan bé ha encarnat i ha vivificat la nostra renaixença musical, donant-li aquell veritable i aquell profunde sentit de raça que pot salvar-la i pot immortalitzar-la, és un llibre fonamental; és un llibre essencial, és el primer llibre que dóna fè, que dóna llum, que dóna senyal d'una actuació, d'una corrent, d'un criteri, d'una escola musical catalana, encara inédita al món. Nosaltres els músics, nosaltres sobre tot els músics catalans, no en podem prescindir mai més d'aquest llibre, perquè de aquest llibre arrenca la nostra regeneració, la nostra reivindicació, la nostra afirmació de un ideal estètic, d'un ideal de cultura musical, d'un ideal nacional de cultura artística ben orientat, ben fonamentat, ben impulsat i més que tot ben propi i ben personal, ben nostre i de ningú més.

Es una lliçó i un exemple per tots aquest lli-

bre, perquè en ell no hi ha solament les paraules, sinó també l'impuls i l'eficàcia i el sentit d'aquestes paraules fets cosa viva, fets cosa en marxa, fets cosa alabada i reconeguda, fets cosa ja indestructible, fets cosa ja triomfant.

En Millet és com una mena de Parcifal de Catalunya que retorna el consol i la pau al nostre esperit pecador, atùit i sofrent. Talment com el Parcifal de la llegenda hi ha en ell, i en tot el d'ell, el renunciament i la simplicitat i també la puresa de cor. Ell eleva les nostres coses i ens porta a la coneixença del nostre món moral per medi de la pietat i per medi de l'amor; que és aquesta pietat i és aquest amor l'origen i l'acabament de tota la seva obra; de tota l'obra del més sobri, del més simple i del més pur dels nostres contemporanis.

L'obra de l'Orfeó, l'obra dels orfeons de Catalunya, l'eix central, l'eix poderós de tota la obra d'En Millet, què és sinó obra de pietat i d'amor?

I, corona lluminosa d'aquesta obra, corona edificadora, no és, tot el demés que el *Mestre* ens ha donat i ens ha ensenyat, pietat i amor expandint-se, pietat i amor desbordant-se?...

Llegim, llegim el llibre aquest amb el que tan bellament avui se recobra i s'ompla de sentit la nostra raça, i res més que pietat i amor hi trobareu. Pietat i amor com a suprema virtut. Pietat i amor com a suprema bellesa. Pietat i amor com a ciencia suprema. Les crítiques, els parlaments i els discursos; les notes disperses i les conferències; les impressions i les recordances; les epístoles, les semprevives i aquelles pàgines espirituals del tríptic, les més excel·lents i les més preuades, totes tenen la mateixa bondat; de totes elles una mateixa llum s'irradia; de totes elles un mateix molt seri coneixement ens en pervé. Es perquè cada cosa, en cada pàgina, hi és tractada amb la mateixa pietat i amb el mateix amor, i cada cosa, en cada pàgina, hi és dita amb la mateixa franquesa i amb la mateixa humilitat tradicional de nostra raça; cada cosa, en cada pàgina, hi és estudiada amb el mateix seny, amb la mateixa profunditat i amb la mateixa claretat equilibrada i amb la mateixa naturalitat espontània que caracteritza als nostres grans pensadors i als nostres inoblidables educadors ancestrals.

JOAN LLONGUERAS

(1) En Joàn Balcells, mestre director de l'«Orfeó Gracienc».

DIFERENCIA ENTRE CATALANS I CASTELLANS. LES MENTALITATS ESPECÍFIQUES, per M. Rossell i Vilà.—Barcelona.

En aqueix interessant fascicle que acaba de donar al públic En Rossell i Vilà, hi trobem un estudi reposat, agut i clarivident dels problemes que l'autor tracta. Fa bé En Rossell de donar un doble títol al fascicle, puix en realitat s'hi contenen dues qüestions diverses, separades. La una és general: la de les mentalitats específiques, en la qual En Rossell ens dóna una fórmula propia de la teoria segons la qual la multiplicitat de les nacions és necessaria per al progrés de la societat humana. L'altra qüestió té un caràcter concret, i és una exposició de la pregona diversitat entre l'esperit català i l'esperit castellà.

Hi ha en l'obreta d'En Rossell un aplec d'observacions i d'afirmacions que la fan estimabilíssima. La teoria de les mentalitats específiques és un encert.

Alguns autors han tractat prolixament el tema dels caràcters nacionals. Un dels més notables estudis sobre aquest tema el trobem en la *Teoria de l'Historia*, del professor romanés Xenopol. El breu estudi d'En Rossell i Vilà, per la seva concepció ferma i per la seva exposició clara, pot ésser posat al costat dels millors que coneixem. La divisió que fa de les qualitats del caràcter nacional en *caràcter primari* i *caràcter secundari*, coincideix amb la distinció que fa Xenopol entre el *fons ètnic* i els *caràcters històrics*. Prescindint del descapdellament més estens i complert de la teoria de Xenopol, podem dir que la concepció d'En Rossell no és menys vigorosa ni menys avinguda amb la veritat científica.

Mostra En Rossell els aventatges fonamentals de l'existència de múltiples i variats fogars de l'esperit humà, de mentalitats específiques diferents, que això són, reduïdes a llur caràcter primari o a llur fons ètnic—com es

vulgui dir—les nacionalitats. Es allò que, poèticament, deia Jean Jaurés: «Com més diverses flors nacionals hi hagi, més rica serà la toia humana.»

En les planes del fascicle dedicades a assenyalar el contrast dels dos esperits, el català i el castellà, adquireix la dualitat un gran relleu. L'oposició entre els dos pobles hi apar més viva encara que en la primera part de *Lo Catalanisme*, d'En Valentí Almirall. Aquí En Rossell ha hagut de lluitar amb el perill que crea en aquests casos l'espontania tendència a recarregar els colors respectius per fer-los més diferents. Al nostre entendre, ha definit millor el caràcter català que no pas el castellà. Trobem que, en parlar d'aquest, atribueix als castellans una absoluta preocupació per la religió i per l'altra vida, que no és pas patrimoni de la massa del poble castellà, al menys en els nostres dies.

D'altra part, cal no oblidar que les inquietuts del misteri i de l'inconegut han deixat el llur sòlc en l'obra d'alts escriptors i poetes de Catalunya. Tot i això, el paral·lel traçat per En Rossell i Vilà dóna una claríssima idea simplificada de com són els dos pobles.

El fascicle d'En Rossell, apart de la seva considerable valua de pensament, és una forta manifestació de convicció catalanesca i de fe patriòtica. A més, respòn a un mètode experimental, que ens sembla excel·lent. En algunes bandes un hom hi remarca veure-hi l'influència dels coneixements que en ciències naturals posseeix l'autor. Aqueixa influència no és, però, cap mal, mentre no es caigui en la concepció exclusivament biològica de la societat humana i dels seus fenòmens, els quals són fonamentalment diversos dels del món natural.

A. ROVIRA I VIRGILI.

NOSTRA SENYORA DE LA MERCE. Estudi de Psicologia ètnico-religiosa de Catalunya, per el P. Miquel d'Esplugues.

En aquest llibre del P. Miquel d'Esplugues, en el qual són ajuntats una serie d'articles que veren la llum damunt la *Revista de Estudios Franciscanos*, se plantejà per primera vegada amb una decisió admirable el problema eclesiàstic de Catalunya.

Ni un interès polític extra-religiós, ni cap

altre esperit que el pur amor a la Iglesia, mou la ploma de l'il·lustre caputxí català: cosa tan natural com mala de comprendre per ànimes superficials, incapaces de penetrar el sentit de la seva obra, concebuda tota ella des del punt d'obrir de la eficàcia cristiana.

Fa temps que ens hem adonat de què tota cosa

que volguem viva en la nostra terra ha de xucar de ses entranyes la saba catalana. La pietat lúcida de la nostra aristocràcia clerical no pot menys de voler arrelar entre nosaltres la religió dins aquell terreny on pot llevar més fruits i més assaonats. Recatalanitzar la Esglesia és per ella un deure no menys religiós que patriòtic. Catalunya té de guanyar-hi una més eficaç vivificació sobrenatural, i el catolicisme, la desamortització espiritual d'una província que d'altra guisa no li podria donar més que un rendiment mediocre.

«L'ideal de la Mercè» és un llibre prenyat de joventut, que no ens el podem sentir més a la vora. El seu títol, en l'intenció de son autor, és un cuny de barcelonisme metropolità. Tot ell és expressió d'un daler de deslliurament: redempció econòmica, redempció política, redempció religiosa, per la fidelitat al propi geni, de noble avior cartaginesa, romana i cristiana.

Vet-aquí, en substancia, l'idea inspiradora i les linies generatrius d'aquesta obra, l'anàlisi de la qual fóra llarguíssima, perquè poques n'ha produït la nostra Renaixença de tal riquesa i profusió de pensament, a més de tan ben estructurades i sòlidament teixides.

I una altra valor estimem en ella encara, i és la seva noble claretat i absència d'eufemismes. Amb tanta altesa d'intenció com noble llibertat de paraula, el P. Miquel d'Esplugues reivindicava per l'Esglesia catalana la independència,—sols limitada per la deguda subjecció a la de

Roma,—que li pertoca com a filla directa de Sant Pau, participant de aquelles modalitats ibèrica i francesa, de la qual Sant Jaume i Sant Joan, patrons ideals, podrien ésser respectivament els símbols; però que, absorbida des de l'unió d'Aragó amb Castella per l'Esglesia espanyola, i pertorbada, com tot el nostre poble, en el seu desplegament normal, s'anava condemnant a la xorquía, sense el magnífic despertar del passat segle.

El renaixement català, desvetllant tantes potencies condormides, ha vivificat, a la par de tota la resta, el nostre esperit religiós. Avui, en aquest terreny religiós, com en tots els altres, el conflicte es presenta cada cop més netament entre la vida i la mort, l'eficàcia i l'esterilitat, l'ideal i el funcionarisme gris, l'esperit de sinceritat i de veritat i la ficció misèrrima, l'amor que crea i la fobia vergonyant i aixerreïda. D'una cosa se'n diu, insubstituïblement, catalanisme. L'altra, no hi ha mot prou negatiu per anomenar-la.

Tots els fills conscients de Catalunya,—quin d'ells renegaria formalment de llur tradició cristiana?—compartim aquest ideal redemptor «de la Mercè»: volem veure la religió dels nostres pares conreada per mans amoroses filialment en el camp fèrtil de la tradició nostrada, i no agonitzant en l'ignominia *in terra deserta et in via et iniquosa*, i voltada per més endibri de riques vegetacions que s'espandeixen.

MIQUEL FERRÀ.

ARTS PLASTIQUES

INFORMACIONS DE «LA REVISTA»

LA EXPOSICIÓ D'ART FRANCÉS

Millor que la crítica detallada d'una obra tan vasta i complexa com la Exposició de Art Francès, que s'hostatja en el Palau de Belles Arts, hem cregut que fóra interessant el coneixer l'opinió que d'ella i de l'art francès en general tenien alguns dels nostres joves artistes. Als qui són espiritualment més a la vora de «La Revista» ens hem dirigit, demanant-los què opinaven del valor de l'Exposició d'Art Francès. Ells ens han dit això:

JOAQUIM TORRES·GARCÍA

Tot el verament interessant de la Exposició d'Art Francès està, sinó de fet, virtualment, en el Saló de la Regent. Segle XIX: positivisme, realisme. Puvis resta isolat.

Els mestres impressionistes ja no són els pintors del nostre temps. En les demés sales tampoc els trobarem perquè els més forts segueixen encara les llurs petjades. Voluntariament s'han fet retrospectius.

Una branca d'aquestes ha evolucionat cap a

una pintura que es fa estimar i que desperta vi-
víssim interès. Es la única que fa que ens atu-
rem davant la interminable renglera de qua-
dres on són compresos els valors de l'Art
francès.

Els mestres impressionistes són d'una gran
senzillesa: són la veritat. Per aixó els escau
malament quelcom del que aqueixos dies s'ha
dit en llur elogi. No calia recórrer a la
lloança ditiràmica, perquè així se pot des-
virtuar el que per si mateix s'imposa.

En general—apart dels mestres impressionis-
tes—dins la exposició poden seleccionar-se
una vintena de quadres.

Els mestres impressionistes varen ser una
reacció. No tenien res darrera séu i miraven
endavant: Aquests vinguts després, no. Enca-
ra la tradició! Per aixó, en aqueixa selecció es
veu una tradició fidel i amorosament servada.

L'objectivisme analític de Cézanne, qual
perillongació sembla alguna d'aquestes tenden-
cies esmentades, no té les característiques de
un art del present, si considerem la evolució
soferta. Fóra inadequat tal art per a donar
idea de quelcom de nou que fa camí vers nos-
altres—més propiament: nosaltres fem camí
vers ell—i que senyalarà una nova etapa d'
art dins el rodar del temps. Mes hi han mos-
tres de què alguns pressenten aqueixa nova
aubada. Doncs, a pesar de la tradició, ja han
dit més del que saben. El formidable irracio-
nal, l'irresistible instint, el poderós desconegut,
com el viu per sobre del mort, fa sa via.
Lloem també els mestres impressionistes que
mai passaràn perquè varen ser del séu temps.

FELIU ELIES

Crec que l'actual Exposició d'Art Francès té
un valor intrínsec immens. Adhuc els Salons
de la *Nationale* i dels *Artistes Français* són
curulls de riqueses.

Extrínsecament, el valor és encara incon-
mensurable, tan sols per l'ensenyança que en
podríem treure i la santificació que el nostre
pensar ne podia heure.

Malhauradament aquesta mateixa immensa
riquesa d'art perd la major part de la eficacia
pel sol fet d'ésser instalada a Barcelona. L'èxit
ha sigut gran, però no el que hauria hagut d'
ésser—encara que hagués sigut menys ostensi-
ble. No ha sigut un èxit de comprensió sinó de
snobisme. No parlem ja de les incompren-
sions apriorístiques perquè no s'ho mereixen.

MANEL CANO

Cap poble ha fet en art el que ha fet Fran-
ça. Mai s'ha pintat i esculpit amb tanta intensi-
tat i puresa com a França en el segle XIX. Una
Exposició d'Art Francès ha de tenir, doncs, un
gran valor. Fins els *pompier*s dels Salons ofi-
cials francesos no són tan menyspreables com
nostres pintors arrivistes. L'art francès té un op-
timisme i una alegria admirables. Llàstima que
no haguem pogut seguir aquestes característi-
ques amb una Exposició més retrospectiva, amb
Poussin, Ingres, Delacroix, etc. Per-xò, en rea-
litat, més interessant que no pas els tres Salons
anyals de Pintura, és la colecció de la Sala
Reina Regent que dóna el tó a tota l'Ex-
posició. Els *Salons* són, al fi i al cap, incom-
plets, sobretot el de Tardor. Manquen, col·lec-
tivament, els *Independents*. No hi han cubis-
tes. No hem vist res de Dérain, de Wlaminck
i altres. Alguns, com Matisse, amb tot i expo-
sar belles obres, no són mólt ben represen-
tats. I es nota, sobretot, l'absència de l'esculp-
tor Arístid Maillol, que, amb Cézanne, reaccionà
contra l'impressionisme. Aquesta absència de
Maillol acaba de fer més viu l'error d'aquesta
Exposició d'Art Francès, que és el d'haver se-
guit en la selecció l'orientació dels impressio-
nistes, quan la tendència triomfant avui, fins
entre els homes de la Sala Reina Regent, és la
de l'estructurisme.

JOSEP DE TOGORES

Evidentment, ço que aviva més nostra aten-
ció en l'actual Exposició és la Sala Reina Re-
gent, que ens mostra—en síntesi—el procés
pictòric del segle XIX. Però el que més ens
interessava, era el *Saló d'Automne*, a on
creiem veure representat l'art d'aquest
principi de segle, o, dit altrament, d'abans-gue-
rra. I aquest *Saló d'Automne* no ens mostra en
aquest sentit quasi res. Tots els expositors
estàn conformes amb el segle XIX i amb la
dispersió i les febleses del XX. Cap reacció,
cap intent benhaurat de noucentisme. Llevat
La Fresnaye i Matisse—ambdós mal represen-
tats—generalment tot es redueix més a pastit-
jar l'estil de Cézanne que a la comprensió de
la seva visió.

Dins la tradició francesa hi han dugues
branques pictòriques. Una té el séu represen-
tant en el gran Renoir. L'altra—com t'enyore-
rem, fort ausent!—en el gran Ingres. Cézanne

és el centre. La primera tendència: *la sobirania de la color*, triomfà en el segle passat. Tots els indicis són de què el segle xx de bracet amb Ingres somriurà a Rafael. Aquest esforç per deslliurar-se de les impureses que l'Impressionisme duia fatalment en si, es palpa en les obres dels mestres, l'absència dels quals deplorem: Picasso, Dérain, La Fauconière, Wlaminck, Bracke, Lèger, Picabea, etc., havent-nos donat ja, alguns d'ells, obres que són el més gran del moviment contemporani. L'endarreriment nostre que—fins entre els artistes més dotats—sols creu rutinariament el que per consagrat ja no contreu responsabilitat, i en el que l'Impressionisme ha donat *com a secret de la pintura*, ens fa hostils, no sols a les últimes tendències sinó fins a tota continuació de Cézanne. I es dona el cas que aquí es discuteixen tendències—el mateix cézannisme—quan a França ja han estat debatudes.

Essent el *Saló d'Automne* tan incomplert, és difícil veure l'orientació predominant. No opinarem sobre el que ell ens mostra sinó sobre el que hauria pogut mostrar-nos. Així ens sembla que el cubisme és el nervi de les modernes tendències. I la decoració en tots els seus genres—pintura mural, ceràmica, orfevreria, mobles, jardineria, escultura arquitectònica, etc., etc., és l'art que vindrà, i no a supplantar la fina, la subtil, la sensible pintura de cavallet, sinó a continuar-la i a ennoblir-la.

Entenem per cubisme—que en son origen és quelcom de molt gran—l'interès apassionat, *fins al desequilibri*, per la forma, per la forma pura i heroica: masses, linies, volums, plans, estructures. I, per tant, tan objectivista com l'impressionisme, però amb una major puresa, perquè, mentre aquest té un objectivisme més aviat científic, el del cubisme és purament plàstic. El subjectivisme a què ha relliscat a darrera hora, no és degut al principi cubista en si, sinó a l'afany dels seus portaveus de no quedar endarrerits davant l'atraient *literatura malabarista* dels futuristes, orfistes, simultanistes, etc. El que el llibre confusionari de Gleizes i de Metzinger contradeixi aquestes afirmacions no significa res, perquè tothom que estigui al corrent del moviment d'avantguardia a París, sab que aquests dos pintors representen, i sobre tot representaven en l'època que es publicà el llibre, una de les més

lamentables derivacions de l'escola de Picasso. Perquè, digui's el que es vulgui, el motiu únic de la naixença del cubisme està en una reacció nobilíssima per la forma. Els estudiosos de Cézanne, al veure l'intensitat formal que assolía—quasi inconscientment—en algunes de les seves obres, es digueren: per què nosaltres no aconseguirem en la forma el que els impressionistes en el color, ço és: dur-la a la seva màxima expressió? El pas era fermíssim. Cézanne ho preveia: «Je suis le primitif d'un art nouveau.» Es començament i no fi, com ens el donen generalment per aquí: barboteig dolorós—genialment eloqüent, això sí—però no joiosa plenitut.

Crec sincerament que la present exposició no influirà molt en nostre art. I ho crec així perquè els més influïbles dels pintors catalans ja ho estan prou. Potser la pintura catalana ja no pot rebre més influències de l'art francès que les que ja ha rebut fins ara: sana i profitosa influència, de la qual no convé fugir-ne massa depressa. Per ella hem descobert coses que quedaràn i que no oblidarem més: tota personalitat fora de tota influència no és veritablement original. Els francesos mateixos han sigut sugestionats per diverses escoles, principalment pels grans castellans, i, no obstant, per exemple, en Renoir no sabem què admirar-ne més, si la valor magna de la pintura o el gal·licisme que es desprèn d'aquesta pintura feta tota d'amables apariències rosades i gentils. Ara és l'era de França i tot el que sigui prescindir d'ella a ultrança és anàrquic i impotent.

Podem crear, crearem un art de soca i arrel catalans amb l'exemple immarcessible d'aquesta alada pintura: un art català que vindrà, lluny del discurs i la retòrica, amb aires de cançó.

DOMÉNEC CARLES.

Al punt de vista de la immortalitat, veritable sanció a l'obra de l'artista, l'interès més gran de l'Exposició actual dels Francesos, i ens ocupem tan sols de la secció de pintura, és al nostre entendre la sala dita retrospectiva. Figuren entre els expositors les obres de Renoir, el més gran dels pintors moderns, encara que a dir veritat no podem judicar per l'actual exposició de la completa personalitat d'aquest mestre. Ens falten els retrats magistrals, el mesos magnífics dels anys 1875 al 90. Davant de les teles prodigioses hauríem quedat

convensuts que mai ningú ha fet una pintura tan rica de matíç, tan espontània, tan saborosa i subtil—condicions aquestes sens dubte equivalents a les que puguin avalorar les obres dels grans mestres de tots els temps.

No creiem que lo dit sigui motiu per desmereixer les obres actualment exposades. El «Moulin de la Galette» és una meravella de l'art com puguin ser-ho «Les Llances», «La Ronde de Nuit» i «l'Enterrament del Comte d'Orgaz».

Cézanne està mal representat, si bé les teles actuals permeten comprendre la profunditat i raresa de tons de la paleta del gran mestre provensal. Són aquells seus dos *humils* paisatges una revelació per aquesta nostra terra de paisatgistes, malgrat no ésser obres capdals de Cézanne.

Sisley en «Les regates al Tàmesi» i Pissarro en «Les pageses», «Els rentadors» i «Arbres florits» permeten formar, a més justa mesura, idea de la pintura d'aquests dos mestres.

Monet és altra personalitat *poc* representada. El mateix podem dir de Degas, Puvis i Gauguin. Hom es dol de veure tan grans pintors, tan incompletament mostrats. Semblant cosa succeeix en el *Louvre* on Goya, per tres quadres mediocres entre els seus, no deixa comprendre al públic de França la grandiositat de la seva obra.

Si del Saló de la Reina Regent passem al Saló de Tardor, obtenim la demostració de què la pintura de la França actual, amb les personalitats de Bonnard, Vuillard, Marquet, Flandrin, Guerin i demés, compta amb temperaments senzills i intel·ligents, veritables continuadors de la magnífica tradició de l'Escola Francesa.

Els demés salons no saben interessar-nos. Els problemes picturals no semblen preocupar als expositors. L'evolució constant de la pintura dels primitius fins als nostres dies no ha sabut inquietar-los. Per altra part, és fàcil deduir que això els té sense compte, per tal que les medalles no passin altes.

JOSEP CLARÀ

A la meva manera de veure, aquesta Exposició d'Art Francès és una mostra d'inquietuts que forçosament ha d'obrir orientacions i nous horitzons. Alguns dels mestres francesos de l'actual Exposició han vist els grans pintors espanyols i n'han sabut treure la substància nutritiva espiritual en harmonia amb llur sen-

timent. Però aquests francesos, com a bons artistes que porten quelcom en si, no s'han quedat adormits en contemplació en les sales dels museus. Han vibrat al mateix que la Natura, manantial fecunde i etern d'inspiració, i ara ens fan millor comprendre els grans mestres espanyols que els inspiraren. Així, doncs, aquesta Exposició, que per bona fortuna hem pogut portar a Barcelona i que ens posa directament al costat de París en el món de l'art, no dubto que té de deixar entre els nostres artistes una sana influència, i més venint a nostra terra en el precís moment en que ja s'estava molt preparat per a rebre-la.

JOAQUIM SUNYER

Els que pintem no tenim dret a criticar la obra dels altres. Criticant tenim l'aire de petits professors—aire una mica pedant. Al crític ja no li està tan malament perquè, com que no entén en pintura, així estudia. De totes maneres, en mon concepte, el millor de l'Exposició d'Art Francès és el relleu de Renoir. Tota la obra impressionista, en mig del seu gran valor, és obra d'un moment. El relleu de Renoir és ja quelcom que té valor d'eternitat.

ENRIC CASANOVAS

Crec que l'esculptura, que és el que m'interessa més, està molt mal representada. Rodin no fa gaire bon paper. Hi té, en algú cas, com en «La mà de Déu», molta literatura. Es nota l'absència inexplicable del rosellonès Maillol. Manca també quelcom de Mad. Poupelet i del bordelès Schnegg, que encara que sigui mort no podia deixar de ser representat en aquesta Exposició. De totes maneres, hi han escultures molt belles com aquell relleu de Renoir i aquella graciosa noieta de Bernard. En pintura també sobressurten, además de la producció ja clàssica dels impressionistes presidida per aquell desnú de Renoir: «L'istiu», algunes coses del *Salon d'Automme*. Fins entre els de la *Nationale* hi ha quelcom apreciable. El que no té cap valor és el *Salon des Artistes Français*: no ens serveix de res. No obstant, també es noten moltes omissions entre els pintors. Consignem entre altres la manca de Dérain, un dels pintors actuals més interessants. En canvi, als cubistes no els trobem a faltar en una exposició com aquesta. Al revés de l'impressionisme, és tan poc francès això del cubisme...

Cert que és de gran transcendència l'actual Exposició de Pintura Francesa. Cert també que ens proporciona l'estudi de la moderna i contemporània pintura de França, que cap més nació podria dar-nos avui.

Mes, si podem fer-nos càrrec del valor de la pintura francesa moderna i contemporània en conjunt, no ens serà tan fàcil formar criteri per a cada pintor o esculptor en particular, car no és prou una o dues produccions d'un artista per a ben conèixer la seva obra, i menys avui que la producció és tan desigual. Segurament que si tinguéssim de jutjar a Pau Picasso per un parell d'obres escollides dins una de les moltes tendències per ell seguides, tindriem un concepte ben equívoc de la seva personalitat, no precisament en el sentit d'home sensible, intel·ligent, colorista, etc., sinó en el sentit d'home pintor, que és en el sentit que devem jutjarlo.

Igual passa en una bona part dels pintors concurrents a aquesta exposició, especialment en els contemporanis.

No fem comparacions perquè és lo cert que actualment no n'hi ha d'altra de bona pintura, al menys que jo conegui.

XAVIER NOGUÉS

L'esperit de l'art francès és clàssic. Per-xò els iniciadors de la renovació impressionista s'apoiaren sobre la pintura espanyola donant-li un caire nou. Cal només mirar les obres de Renoir i de Monet que hi ha en l'Exposició d'Art Francès per a veure les senyals evidents d'una solució de continuïtat entre ells i la pintura espanyola del segle XVII. Es pot dir, doncs, que els francesos amb l'impressionisme han vist el món per un forat que altres encara no l'hi havien vist. El valor de l'art francès s'ha de tenir, per tant, en compte, des d'ara. I els que vulguin iniciar una alta renovació s'hi han de apoiar forçosament. Així, doncs, els tres grans moments històrics de la pintura

podrem dir ja que són: Italia, Espanya i França. No obstant s'ha de reconèixer que els pintors impressionistes, sobretot els paisatgistes, desferen la visió de les coses amb el llur famós divisionisme. Això era un perjudici, i els nous vinguts al camp de la pintura han pres compte en adobar-ho, i han fet una reacció vivíssima cap a l'estructura, que és la tendència dominant avui dia a França, i a la qual no sols els francesos han col·laborat, sinó també gent de gran valor d'altres pobles. El moviment artístic de París no es compon sols de francesos. Passa a França el que passava abans a Atenes, on aflua gent de totes les vores del Mediterrani, i tots plegats crearen l'art grec. Ara tothom fa cap a París i allí hi han les patecades com diu l'amic Manel Humbert, i de les patecades en surt l'art nou que després s'escampa per tot el món. Els artistes catalans, doncs, encara que no haguessin vist aquesta Exposició del Palau de Belles Arts, també haurien rebut l'influència de l'art francès per raons d'afinitat espiritual i també perquè no hi ha ningú que se n'escapi d'aquesta influència: els amics perquè la busquen, i els enemics perquè, quan menys se n'adonen, ja la porten a sobre.

FRANCESC GALÍ

No hi ha paraula més cantelluda i depriment que la del crític-pintor, i més encara la del mal pintor i bon crític.

Ni ens és prou convenient que l'*arcoba* mati el taller, ni que el *museu*—aconduït pel treball del bon marxant i del crític especialitzat—s'assegui en el lloc mateix del monument caigut.

Ens fan renèixer a casa els fantasmes caiguts: armats amb tota pompa, i prestos a guerrear. És el seu senyal: Art pur l'un i Art decoratiu l'altre.

Mes en bona hora l'obra de França, la gran nació germana—i solament per qui sab entrar-hi—en dona la nova lliçó i la nova llum. Tot lo altre res més que: *Words, words, words.*

INGRES SEGONS RENOIR

Ambroise Vollard, que ha donat a Barcelona unes conferències sobre art francès, ens ha ofert aquestes notes inédites sobre Renoir. El gran pintor fent el retrat de Monsieur Vollard, digué coses interessants sobre Ingres. Graciosament dites per l'intel·ligent coneixedor i traduïdes al català per una col·laboradora nostra, les reproduïm a continuació:

«Boi parlant Renoir no parava d'examinar el meu retrat començat.

«Per més oli que hi faci entrar—seguí ell—, temo sempre que no quedi massa prim! Ah! Quina eterna dificultat de fer brillant i gras i no magre com Ingres! Afortunadament el temps treballa per a la pintura, però quan ell acabava de pintar els seus quadres, quina impressió més desagradable es rebia! Vos entrava en els ulls com fulles d'acer!

Jo.—L'heu conegut a Ingres?

Renoir.—Tenia jo dotze o tretze anys i estava d'aprenent a casa d'un pisaire, quan el meu amo em va enviar, un dia, a la Biblioteca Nacional per a pendre un calc d'un retrat de Shakespeare amb destinació a ésser reproduït en el fons d'un plat. Tot buscant un lloc per assegurar-me vaig arribar a un angle on hi havien varis senyors, entre altres l'arquitecte de la Casa. Poguí remarcar en aquest agrupament un home curt, irritable, preparant-se per a fer el retrat de l'arquitecte. Era Ingres. Tenia a la mà un bloc de paper, feia un croquis, el llençava; en començava un altre, i per fi, d'un sol cop, aixecà un dibuix tan perfecte com si hi hagués treballat vuit dies!

«Quan Ingres estava assegut devia semblar alt. Però dret els genolls tenien l'aire de tocar els peus.

«Tornant als quadres d'Ingres, jo no conecres aclaparador com el seu *Oedipe et le Sphinx* i per comble es troba allí una orella... Una cosa rudament bella, per exemple, és el *Napoleon assegut en el seu sol*. Quina majestat! Però l'obra mestra d'Ingres, és *Madame de Senones*: és pintat com un Ticià. Quina color extraordinària! Solament que per a coneixe'l bé cal anar a Nantes; aquest no és pas com

tants altres d'Ingres que la fotografia afavoreix, aquest és absolutament necessari veure'l...

«M'agrada molt menys el *Martyre de Saint Symphorien*. Hi han allí coses molt belles, però n'hi han també de molt lletges. Es davant d'obres com aquelles o com la *Thétis implorant Jupiter* (quin quadre més estrany)! que s'ha pogut trobar absurde a Ingres; però no basta dir que un pintor és tan aviat absurde, tan aviat genial, és precis buscar el per què!

«Cosa curiosa, Ingres ha semblat a alguns arribar a l'imbecilitat, quan ell s'ha deixat arrastrar massa per la seva passió. Així en *Francesca di Rimini* ha volgut posar tanta passió en l'actitut del jove, que l'hi ha allargat el coll desmesuradament. I no obstant, Déu sab com ell dibuixava els extrems. El coll de *Madame Riviere*, en el Louvre, és extraordinari de linies. Doncs bé! en *Roger et Angélique*, el coll de la dona... arriba a tal punt, que hi haurà gent que us dirà: «Però aquesta dona té un coll!» I és que Ingres l'hi ha replegat talment el cap endarrera, per mostrar millor la dolor, que l'hi ha irritat els muscles del coll! Després d'això senti a dir que Ingres no és un pintor sinó un *pompier*!

«Vos deia, doncs, que *Madame de Senones* era la seva obra mestra, però hi ha també *La Source*. Quin quadre més encisador! Heu's allí aquelles petites sines tan joves! I aquell ventre i aquells peus i aquell cap que no pensa res!

Jo.—Però malgrat això, vós preferiu Delacroix a Ingres?»

Renoir.—Es evident, per naturalesa, prefereixo Delacroix. *Les Femmes d'Alger*, no hi ha pas al món un quadre més hermós!... Com són veritablement orientals aquelles dones! La que porta una petita rosa als cabells! I la negra, és talment un moviment de negra! Aquell quadre sent la pastilla del serrall, quan jo hi soc davant, em crec traslladat a Alger. Però, perquè voleu que tot l'art de Delacroix m'impideixi de quedarme admirat davant d'Ingres?»

AMBROISE VOLLARD.

CN. C. I C., trad.

EXPOSICIONS

XAVIER NOGUÉS

L'art de Xavier Nogués madura amb una normalitat immutable. Els aiguaforts tenen cada vegada una composició més segura i un esperit més definit. Però tècnica, esperit, composició, tot es confón en l'art d'aquest pintor en aquella cosa tan precisa i a la vegada indefinible que se'n diu sabor. Per això diem que l'art de Xavier Nogués madura. Manca saber ara quin llinatge de sabor és el seu. Alguns diuen que és un sabor molt català. Pintorescament potser sí. Aprofundint sembla que no. És català per aquella crosta lleu de barcelonisme que es revela en l'etzevara i en el barret de copa i en el tossalet extraurbà i en el ana-creontisme casolà de dijous gras o de Festa de Sant Medí. Però, aprofundint, l'art d'En Nogués és castellà, castellà del bó: ombrívol, bell d'actituts però invariable d'actituts, i amb una certa desolació espiritual que se li escapa fins en el paisatge. Hem dit castellà, i fins diríem per deducció, germànic. Però, a l'insinuar-se aquesta idea, reaccionem. En Nogués no cab en aquella classificació orsiana de la moral de l'èxit, al costat del Quixot sinó més aviat al costat d'Ulissis: un Ulissis discret i simplement heroic d'una aventura casolana, però Ulissis a la fi. Per xo després del sabor castellà de l'art d'En Nogués trobem el pinyol català, excel·lent i aquesta vegada definitiu.

CELS LAGAR

Lagar és realment castellà i del que no enganya. Però el que en l'art d'En Nogués ho sembla sense ser-ho del tot, aquí ho és del tot aparentant no voler-ne ésser gens. L'aparien-

cia francesa que dóna a la pintura d'En Lagar la simple anècdota del *fauvisme*, no el cura de res. Castella raja per tots costats: en el color, en la linia, en la confusió visible d'escoles, en l'ermetisme que s'acontenta amb posseir el defora de les coses. Altrament l'acusa la manca de sensibilitat que es revela sobretot en les teles compostes segons la teoria original d'En Lagar anomenada *planisme*. Entre el Lagar simplement *fauve* i el Lagar artificios d'una teoria nova més, preferim el primer, que és ingenu, intens a la seva manera i molt just traductor del'aridesa castellana encara que amb lleus reminiscències de l'interpretació que del món antillà ens féu Gauguin.

FRANCESC ITURRINO

El pintor vasco Iturrino sacceja en vè la visió pintoresca que el seu iberisme fatal li fa tenir de les coses. A Madrid, capital de l'analfabetisme pictòric, i a Bilbao, Iturrino semblarà un pur impressionista desarrelat de l'orientació general de la pintura oficial. Aquí, a on en un Carles, per exemple, s'aclimata la delicada matització dels millors impressionistes francesos, no podem menys que veure la separació espiritual entre Iturrino i la pintura francesa de fi de segle. El color és sobretot barbre i indelicat. El mateix Van Donghen, en les interpretacions de la vida oriental, és menys asprement intens que no pas Iturrino en aquells jardins d'Andalusía. El valor d'aquest pintor és encara de negació i de combat, altrament d'una capacitat de composició que fa pensar que l'obra exposada actualment no és més que en un moment d'evolució favorable.

EDUARD M. PUIG.

DIETARI ESPIRITUAL

Ha dit E. Hello que la crítica mediocre no té sinó admiracions prudents, oficials. Cal ésser mediocre: els crítics us seràn condescendents i us amoixaràn amb un guant odorós del pols daurat de l'indulgència. Mancat d'entusiasme, el crític no percep sinó el costat negatiu de la obra bella.

A Barcelona—hi ha una certa manca en això—els crítics mediocres són desconeguts. Ens acontentem amb els mediocres (periodista, artista fracassat, saltataulells sense feina) que fan de crític. El llur entusiasme és nul: cal que unes veus generoses s'esgargamellin de l'alba al crepuscle perquè desvetllin del llur són.

Aleshores entre dos aspres badalls diuen unes paraules que ningú no entén. Ni el crític Entusiasta, ni el crític Mediocre: el crític Compromís. El crític Competidor (no Competent) que altre temps havia llevat tenda davant de les dels altres crítics, Competidors també, esdevé tendre tot duna i és constituïda una societat anònima a on llangueixen tots ells entre dolces caricies mutals.

* * *

Més escauria a la nostra ciutat que poguéssim dir:

—*Els poetes, flor del seu esperit, hi viuen dignament*, que no llegir, quan els poetes són morts, moltes làpides que ens diuen:

—*Aquí morí l'altíssim poeta..... etc.*

* * *

¿Còm podríem fiar-nos de l'eficàcia de la pretesa *Academia de la llengua catalana*, si no li sabem cap iniciativa?

Mentrestant llegim el report dels treballs fets per les oficines lexicogràfiques de l'Institut de Estudis Catalans durant el bieni 1915-1916 i sentim créixer la replega de materials lexicogràfics destinats a bastir el *Diccionari General de la llengua Catalana*, i veiem avançar el Diccionari Aguiló i la confecció de l'Atlas lingüístic del domini català i les instal·lacions del Laboratori de Fonètica Experimental.

I veiem encara depurar-se i intensificar-se la participació col·laboradora dels estudiosos catalans a les tasques de les oficines tècniques del Diccionari. I sentim encara el daler de fixació del català que vol ésser perfecte sense condemnar-se a l'immobilitat definitiva.

Decididament, en aquets temps de joiosa creixença catalana els acadèmics són prematurs.

Volem treballadors...

* * *

Ha estat amb nosaltres Ambroise Vollard, del qual voldríem que fos exemple per als nostres editors la generositat amb què ha propulsat les belles edicions franceses.

Hem escoltat la paraula comprensiva i suggeridora del gran crític de l'art modern, i esperem que, tant com de l'hàbit del bell fer, ens haurà alligonat de l'hàbit del ben pensar i del bell parlar.

* * *

—¿Còm us dieu? demanàvem al jove escriptor arrivista.

I ell responia, diu:

—Esperi que ho preguntaré als companys.

* * *

Vós, periodista improvitat que ens parleu de l'actualitat de Polònia com d'un fet divers, ¿no seria millor, per exemple, que ens diguéssiu quelcom d'aquets poetes de Polònia: Mickiewicz, Krasinski, Slowacki i d'aquets virginals escriptors: Boleslas Prus, Weyssenhoff, Macioejowski, Orzesko, Tetmajer, Lozinski, Reymont i del mateix Sienkiewicz, tan gloriós en les seves novel·les nacionals com mediocre en el seu *Quo Vadis*?

Seria millor això, però a vós, com a tots els periodistes improvitats, us ofega la manca d'informació...

* * *

Hem vist en una discreta i amable Biblioteca Popular la traducció italiana de *L'Atlàntida* de Mossèn Cinto, feta amb bella cura per E. Portal, de qui sabíem profundes dileccions per la nostra llengua i una copiosa obra de traducció que esperem veure divulgada ben aviat.

Ens plau que l'obra verdagueriana avui, que la dels altres poetes i escriptors catalans demà, s'incorporin *com un volum més, amb perfecta normalitat*, a una Biblioteca d'escriptors italians i estrangers.

I amb la millor cordialitat saludem l'esforç d'Emanuele Portal, nostre amic.

* * *

Qui pot avui assegurar a l'estudiant de Lleis un brillant exàmen en l'assignatura de Dret polític?

En la clàssica divisió de poders, quines atribucions assignarà al legislatiu?

Còm definirà l'autoritat, base que havia estat de tantes institucions?

I el poder moderador, què serà? Còm interpretarà la irresponsabilitat que segons el precepte constitucional li és inherent?

Serà, però, màxima la confusió si la pregunta del catedràtic fa: quina cosa és Espanya?

LLIBRES RECENTS

JOSEP M. LÓPEZ - PICÓ

CANTS I AL·LEGORIES

OP. VIII

Preu: Dues pessetes

JOAN ARÚS

Llibre de les Donzelles

Portada de Josep Obiols

Preu: Dues pessetes

JOAQUIM FOLCH I TORRES

**Meditacions sobre
l'Arquitectura**

Publicacions de LA REVISTA

Preu: Una pesseta

VENTURA GASSOL

ÀMFORA

Il·lustracions de Josep Obiols

Preu: Cinc pessetes

**GALERIES
LAIETANES**

Corts Catalanes, 613

ANTIGUITATS : EXPOSICIONS : LLIBRERÍA D'ART
CAVES DE VINS : ART MODERN

PUBLICACIONS DE LA REVISTA

Administració: Corts Catalanes, 613, baixos - BARCELONA

HAN SORTIT:

VENUS I ADONIS

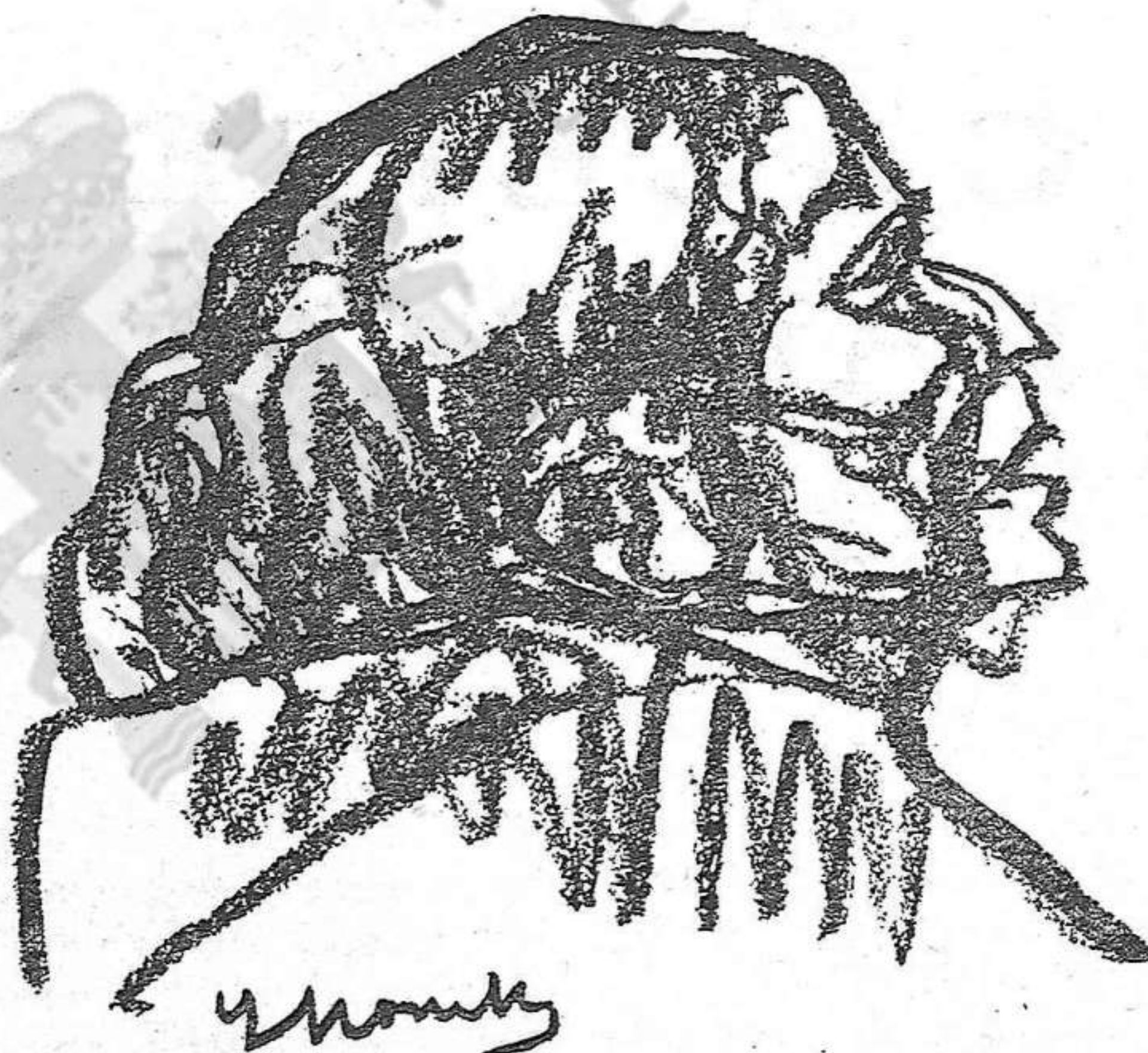
de WILLIAM SHAKESPEARE

Trad. de M. Morera i Galicia

Prefaci de Josep Carner

PREU: 1'50 PESSETES

L'OBRA D'ISIDRE NONELL

PROLEG DE EUGENI D'ORS. PREFACI PER ALEXANDRE PLANA. ESTUDIS DE FRANCESC PUJOLS, RAMÓN RAVENTÓS, RAIMOND CASELLAS, FRANCESC VAYREDA, JOAN SACS, JOAQUIM FOLCH I TORRES I ROMÁ JORI.—REPRODUCCIÓ DE PINTURES I DIBUIXOS.

PREU: TRES PESSETES